

Универзитет у Београду
Факултет политичких наука
Јове Илића 165, 11 000 Београд

Наставно-научном већу

Наставно-научно веће Факултета политичких наука Универзитета у Београду формирало је на седници одржаној 5.07.2018. године Комисију за преглед и оцену докторске дисертације магистра Предрага Николића под називом **„Говор мржње у интернет комуникацији у Србији“**.

Комисија у саставу проф. др Дејан Миленковић, редовни професор Универзитета у Београду - Факултета политичких наука, проф. др Драган Попадић, редовни професор Универзитета у Београду - Филозофског Факултета и проф. др Сњежана Миливојевић, редовна професорка Универзитета у Београду - Факултета политичких наука (менторка), након након што је прегледала дисертацију и осталу пратећу документацију, подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

А. Основни подаци о кандидату

Предраг Николић рођен је у Прокупљу 1977. године. Основну школу и Гимназију (друштвено-језички смер) завршио је у Куршумлији. На Филозофском факултету Универзитета у Београду, 2003. године стекао је звање дипломираног историчара уметности. На постдипломским студијама комуникологије, на Факултету политичких

наука Универзитета у Београду стекао је звање магистра политичких наука 2013. године, одбранивши магистарску тезу *„Друштвене интернет мреже и грађански активизам (Е-активизам)“*.

Од 2001. до 2004. године радио је као професор ликовне културе у Основној школи „Дринка Павловић“ у Куршумлији, док је истовремено радио са младима у колективном центру за избегла и расељена лица (од 2002. до 2005. године). Након тога завршава приправничку праксу у локалној самоуправи у склопу пројекта Мисије ОЕБС у Србији (2005-2006), да би почео да ради као сарадник на Програму подршке спровођењу Стратегије реформе државне управе у Републици Србији, у Министарству за државну управу и локалну самоуправу, преко Програма Уједињених нација за развој (УНДП) од 2006 до 2009. године.

У току летњег семестра 2008. године, као студент магистарских студија, ангажован је као демонстратор на вежбама из предмета Информатика, на Факултету политичких наука Универзитета у Београду.

Од 2009. до 2012. године запослен је као виши сарадник на Програму добре управе у Одељењу за демократизацију Мисије ОЕБС-а у Србији. Након тога, ради у Канцеларији за људска и мањинска права Владе Републике Србије на месту координатора пројеката Националних савета националних мањина преко Канцеларије Уједињених нација за пројектне услуге (УНОПС) а потом као координатор пројекта против дискриминације у Канцеларији Повереника за заштиту равноправности. Од 2013. у Мисији ОЕБС-а у Србији радио је као сарадник на пројектима подршке инклузији Рома, а од 2017. је ангажован као сарадник на пројекту превенције насилног екстремизма и радикализације.

Главне области професионалног интересовања Предрага Николића су грађанска партиципација, заштита права мањина, превенција насилног екстремизма, политика медијских репрезентација и медијска конструкција идентитета. У овим областима учествовао је у више примењених истраживања:

Анализа непосредног учешће грађана у управљању локалном заједницом: проблеми, изазови и препоруке за унапређење процеса. (2011). Мисија ОЕБС-а у Србији и ЦЕСИД. Београд (ISBN: 978-86-85207-65-5).

Процена стања у подстандардним ромским насељима у 21 општини у Србији. (2014) Мисија ОЕБС-а у Србији и Екуменска хуманитарна организација - Нови Сад. (ISBN: 978-86-6383-020-2).

Мапирање подстандардних ромских насеља у ГИС-у: Основне карактеристике подстандардних насеља у Србији и предлог будућих развојних иницијатива за унапређивање услова живота ромске заједнице. (2015) Мисија ОЕБС-а у Србији и СКГО. Београд (ISBN: 978-86-6383-022-6).

Анализа података из Географског Информационог Система за 2016. годину: *Подстандардна ромска насеља у Србији.* (2016) Мисија ОЕБС-а у Србији. Београд (ISBN: 978-86-6383-055-4).

Низ истраживања у оквиру пројекта *„Супротстављање насилном екстремизму и претњама радикализације у Србији кроз рано упозоравање и превентивно ангажовање заједнице“.* Мисија ОЕБС-а у Србији. 2017-2018. година.

Објавио је научни рад: *„Музички видео спот“* у часопису *СМ – Часопис за управљање комуницирањем.* број 01 (83-114) година 2006, Београд (UDK 316.74 : 791.641.3 : 784 : 659.123).

Б. Основни подаци о дисертацији

Докторска дисертација Предрага Николића је у формалном и садржинском смислу урађена у складу са правилима Универзитета у Београду и Факултета политичких наука. Осим резимеа на српском и енглеском језику дисертација садржи 224 страница главног текста који је подељен у следећа поглавља: прво поглавље „Увод“, друго поглавље „Проблеми дефинисања говора мржње“ треће поглавље „Комуникација и говор мржње на интернету“, четврто поглавље „Нормативни оквир за слободу изражавања на интернету“, пето поглавље „Говор мржње у новом технолошком окружењу“, шесто поглавље „Друштвени и културни контекст говора мржње на интернету“, седмо поглавље „Закључак“. На крају докторске дисертације је дат списак коришћене литературе у којој је

наведена 281 библиографска јединица и анекс са списком илустрација, графика и табела који су коришћени у тексту.

Увидом у евиденцију Факултета политичких наука и Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ утврђено је да до сада у Републици Србији није одбрањена докторска дисертација под истим насловом. Сходно правилнику о академској честитости Факултета политичких наука рад је прошао проверу у програму ЕФОРУС (EPHORUS) и резултати анализе су потврдили да је докторска дисертација аутентично и оригинално дело.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет докторске дисертације Предрага Николића је теоријска анализа регулаторног, комуниколошког, технолошког, социјалног и културног оквира у коме настаје и шири се „говор мржње“, као и анализа садржаја и ефеката говора мржње у интернет комуникацији у Србији. Циљ дисертације био је да дефинише, опише и објасни садржај говора мржње и контекст у коме он настаје, и да у односу на културне и друштвене специфичности Србије прецизније утврди границу између мере у којој је неопходно омогућити несметану слободу изражавања са једне, и ограничити ширење говора мржње, са друге стране.

Предраг Николић је за предмет свог истраживања одабрао феномен који је подједнако значајна тема у стручним, научним, али и правним, регулаторним круговима, као и у ширем друштву, али који још увек није прецизно дефинисан и изазива полемике. Неразумевање и нејасноће које прате *говор мржње* пре свега произилазе из његовог комплексног и тензичног односа са концептом заштите слободе говора, или слободе изражавања. као и са концептом демократије, односно заштите демократских вредности и заштите људских права у најширем смислу. Неусаглашеност око јасне дефиниције самог појма говора мржње, односно тешкоће око његовог препознавања и одређивања адекватне

границе до које може бити толерисан у јавној комуникацији доводи до низа проблема, које посебно потенцирају нове технолошке могућности и дигитално окружење.

У савременом друштву, нове могућности комуницирања и револуционарне промене у развоју медијских технологија додатно компликују јасно одређивање говора мржње. Према мишљењу аутора, овако амбивалентан однос може потенцијално да води ка несметаном упливу говора мржње у јавну комуникацију, што оправдано доводи у питање опстанак квалитетних делиберативних процеса у друштву. Као једно од основних питања овог истраживања наметнула се, дакле, недоумица да ли несметано ширење говора мржње више штети демократији него што би је угрозила додатна ограничења слободе изражавања. Управо из тих разлога, тежиште анализе смештено је унутар разматрања процеса формирања јавне сфере у савременом информационом друштву и утицаја који говор мржње може имати на партиципацију свих учесника у политичком и јавном животу.

И ако је тема говора мржње често присутна и у стручним анализама и у широј јавности, чињеница је да због разлика у дефинисању самог појма, недовољно развијеног регулаторног оквира који се тичу интернет садржаја уопште, као и због обима интернет комуницирања и свих других изазова које анализа нових медија доноси, још увек не постоји довољно података који би могли да пруже сасвим прецизну слику о обиму овог феномена као и његовим карактеристикама. Предраг Николић је током свог истраживања консултовао и критички интерпретирао различите међународне и домаће теоријске и регулативне текстове као и традиције у третирању феномена. Обавио је компаративну анализу европских и домаћих правних аката у области говора мржње и слободе изражавања, критички је анализирао најзначајније међународне научне студије и истраживања а нормативну анализу употпунио је и анализом постојећих институционалних механизма за сузбијање говора мржње. Поред тога темељно је анализирао говор мржње одабраних актера укључујући и анализу садржаја интернет страница на којима је пласиран говор мржње према одређеним мањинским групама у Србији. Анализи самог феномена приступио је интердисциплинарно, односно настојао је да из угла различитих дисциплина идентификује и проблематизује главне карактеристике говора мржње у интернет комуникацији у Србији.

Окосницу рада чини комуниколошка анализа у чијем фокусу је улога говора мржње у процесу комуницирања, као једном од значајних феномена који утиче на креирање јавног мњења и на степен партиципације грађана у демократском друштву. Прецизније објашњење улоге коју говор мржње има у комуницирању, захтевало је и темељну анализу технолошког окружења које утиче на трансформацију целокупне комуникационе праксе, али и културних и друштвених специфичности адаптације и примене нових комуникационих технологија у Србији. Поред идентификације основних облика, карактеристика, актера, садржаја и метода ширења говора мржње путем интернета, критички је анализиран и регулаторни оквир који је релевантан за Републику Србију и указано је на предности и недостатке правног оквира као и на примере добре праксе када је у питању саморегулација у овој области.

Захваљујући овако дефинисаним циљевима и интердисциплинарном приступу, рад је омогућио и свеже и критичко читање неких од основних теоријских концепата о јавној сфери, грађанској партиципацији, моћи комуникације и умреженом друштву. У таквом теоријском, нормативном и аналитичком оквиру било је, потом могуће фокусирати се на говор мржње у интернет комуникацији у Србији, и обавити анализу тако да се налази о његовим одликама и понашању актера могу разматрати и у упоредној перспективи.

3. 3. Основне хипотезе и методологија истраживања

Главно истраживачко питање око кога је организовано докторско истраживање Предрага Николића било је : *На који начин говор мржње у интернет комуникацији утиче на демократске процесе у друштву и у каквом су односу потреба за заштитом грађана од говора мржње и заштита принципа слободе изражавања?*

Овако формулисано питање захтевало је развијен хипотетички оквир који се заснивао на генералној хипотези да је **концепт говора мржње вишезначан и да његово разумевање зависи од географског, културног и укупног социјалног контекста у коме се он манифестује**. Ова најопштија полазна претпоставка конкретизована је потом кроз сет посебних хипотеза које су провераване у одговарајућим поглављима рада:

X2: Говор мржње на интернету негативно утиче на јавну комуникацију те самим тим и на процес формирања јавне сфере, омета квалитетну расправу о проблемима од друштвеног значаја, отежава доношење демократских одлука и на директан начин урушава стабилност демократских вредности у друштву.

X3: Разноврсност тумачења говора мржње и потенцијално пооштрена регулација интернета могу негативно утицати на слободу изражавања.

X4: Употреба говора мржње на интернету може бити опасан катализатор предрасуда, мобилизирајући фактор за покретање насилних активности и агресије према појединцима или групи, стварајући виртуелни простор или заједницу у којој је кохерентни фактор емоција мржње према другима.

X5: Виралност комуникација путем интернета појачава и дејство говора мржње, и самим тим представља посебну опасност за изливање мржње у реалност и пораст насиља.

X6: Постојећи национални и међународни механизми, законска решења и постојеће институције за спровођење закона, иако још увек недовољно ефикасни, могу бити довољни у превенцији и ограничавању говора мржње на интернету.

Да би одговорио на истраживачко питање о томе на који начин говор мржње у интернет комуникацији утиче на демократске процесе у друштву и у каквом су односу потреба за заштитом грађана од говора мржње и заштита принципа слободе изражавања, Предраг Николић је груписао теоријску и истраживачку материју око четири кључне проблемске области: комуниколошке, регулаторне, технолошке и социо-културне. У свакој од њих, проблематизовао је недостатак универзално прихватљиве дефиниције говора мржње указујући на неусаглашеност различитих академских и правних приступа који доводе до неусклађености правних норми и честог неразумевања и стручне и шире јавности о овом феномену.

У комуниколошкој анализи говора мржње кандидат је кренуо од критичких теорија о комуникацији са посебним ослоном на теорије о јавној сфери (Јирген Хабермас) али и о грађанској партиципацији (Петер Далгрен и Нико Карпентијер), и умреженом друштву (Мануел Кастелс) као посебно релевантним за ситуирање феномена у савремени контекст. Овакав теоријски приступ омогућио му је да објасни улогу коју говор мржње

има у јавној комуникацији и обезбедио полазну основу за ширу социолошку анализу утицаја говора мржње на дискриминацију мањина и мобилизацију појединаца за вршење насиља, као и на урушавање демократских тековина у друштву. Анализу технолошких околности и претпоставки за ширење говора мржње у онлајн комуникацији засновао је пре свега на анализи нових медија као нових платформи и окружења које је отворило нове начине за ширење говора мржње. Тако је истраживачку пажњу усмерио на идентификовање и објашњење специфичности ширења говора мржње у интернет окружењу у односу на традиционалне видове комуницирања, и анализу нових комуникационих пракси и технолошких могућности које су од значаја и за ширење и за сузбијање говора мржње. Хипотезе које су се тичале регулаторног оквира за говор мржње на интернету, провераване су упоредном анализом релевантних националних и међународних правних норми и стандарда, саморегулаторних механизма али и указивањем на проблеме изазване непостојањем универзалне дефиниције термина. Дисертација с правом указује на низ проблема који потичу од неуједначеног приступа у схватању, и потом регулисању овог феномена. Најважнији међу њима су недовољно ефикасне мере сузбијања екстремног говора мржње и угрожавање слободе говора што указује на константну напетост између принципа заштите безбедности грађана и заштите принципа слободе изражавања.

У овако постављеном теоријском оквиру аутор је, потом, анализирао и релевантну праксу Савета за штампу, као тела које у свом мандату има и одлучивање о пријавама за говор мржње у електронским (интернет) медијима. У емпиријском делу истраживања детаљно је анализирао све поднете пријаве од почетка 2013. до краја 2017. године, укупно 517 пријава, од којих се 174 тичало садржаја објављених на интернету, од чијег броја је укупно 43 било због ширења говора мржње. То му је омогућило да класификује и прикаже главне актере, типове, садржај као и трендове у ширењу говора мржње у Србији. Посебну пажњу посветио је анализи говора мржње према најугроженијим мањинским групама образлажући локални контекст и локалне специфичности које могу да пруже одговор на кључну хипотезу о вишезначности говора мржње у зависности од географског, културног и уопште социјалног контекста у коме се он манифестује. Компаративна и нормативна анализа које су биле главни аналитички поступци у раду тиме су успешно

комбиноване са квантитативним методама анализе садржаја и класификацијом идентификованих облика говора мржње у интернет комуникацији у Србији.

4. Кратак опис садржаја дисертације

A. Структура дисертације

САДРЖАЈ

1. УВОД	1
1.1 Теоријски оквир	7
1.2. Методолошки приступ	23
1.3 Истраживачко питање и хипотезе	25
2. ПРОБЛЕМИ ДЕФИНИСАЊА ГОВОРА МРЖЊЕ	27
2.1. Анализа основних појмова	28
2.2. Основни облици говора мржње	42
2.3. Границе слободе изражавања	50
3. КОМУНИКАЦИЈА И ГОВОР МРЖЊЕ НА ИНТЕРНЕТУ	58
3.1. Говор мржње у мрежном комуницирању	63
3.2. Утицај говора мржње на грађанску партиципацију	74
3.3. Идентитет, моћ и говор мржње	80
4. НОРМАТИВНИ ОКВИР ЗА СЛОБОДУ ИЗРАЖАВАЊА НА ИНТЕРНЕТУ	87
4.1. Област регулације	88

4.2. Међународни правни оквир	92
4.3. Национални правни оквир	106
4.4. Саморегулација и друге мере регулације	112
4.5. Регулација посредника у комуницирању	115
4.6. Тенденција развоја регулаторног оквира за говор мржње	119
5. ГОВОР МРЖЊЕ У НОВОМ ТЕХНОЛОШКОМ ОКРУЖЕЊУ	123
5.1. Трансформација нових медија	123
5.2. Основни типови интернет комуницирања	132
5.3. Говор мржње на интернет сервисима и апликацијама	142
5.4. Технолошке могућности за сузбијање говора мржње	149
6. ДРУШТВЕНИ И КУЛТУРНИ КОНТЕКСТ ГОВОРА МРЖЊЕ НА ИНТЕРНЕТУ	154
6.1. Актери говора мржње	159
6.2. Специфичности говора мржње у Србији	169
6.3 Говор мржње на интернет порталима у Србији	176
6.3.1. Карактеристике говора мржње на интернету	180
6.3.2. Актери	185
6.3.3. Мете говора мржње	188
6.3.3.1. Ромска национална мањина	191
6.3.3.2. Албанска, хрватска и јеврејска национална мањина	193
6.3.3.3. Мигранти	196
6.3.3.4. Припадници ЛГБТ популације	198

6.3.3.5. Жене	204
6.4. Ефекти говора мржње	207
7. ЗАКЉУЧАК	213
ЛИТЕРАТУРА	224
Списак илустрација	250
Биографија	253

Б. Опис садржаја дисертације по главама

Након увода, у првом поглављу „Проблеми дефинисања говора мржње“ аутор се бави терминологијом и самим концептом говора мржње као феноменом, његовим одликама и специфичностима као појавом која је умногоме мотивисана емоцијама али и социјалним и културним околностима у којима настаје. У овом поглављу супротстављени су различити приступи у дефинисању говора мржње и образложени могући узроци који утичу на та размимоилажења. Посебан значај дат је одређивању појма говора мржње у односу на говор који је могуће забранити, као говор који није заштићен принципом заштите слободе изражавања. На тај начин понуђена је и класификација говора мржње у односу на интензитет и могуће последице који такав говор може да има на одређене друштвене групе, али је и дата типологија говора мржње који не мора нужно да подлеже забрани али се због недовољно јасно дефинисаних граница слободе изражавања, често може интерпретирати као потенцијално забрањен.

Наредно поглавље, “Комуникација и говор мржње на интернету” посвећено је анализирању самог процеса комуникације у којем се говор мржње манифестује, механизмима који утичу на његово настајање и ширење, са посебним освртом на утицај таквог говора на сам процес комуникације и на јавну сферу. У анализи је посебно обрађен утицај који говор мржње може да има на делиберативне процесе у друштву који одлучујуће утичу на квалитет и конституисања јавне сфере. Полазећи од основног модела партиципативне демократије, разматра се утицај говора мржње на креирање контекста за

друштвену партиципацију и на процес оснаживања кроз комуникацију, како од стране већине која пресудно утиче на формирање доминантног дискурса тако и од стране мањина које се боре за еманципацију. Имајући у виду специфичности нових медија, посебно је вредна анализа мрежног комуницирања у савременом дигиталном окружењу и утицај који у њему говор мржње може имати на формирање јавне сфере.

У четвртом поглављу, “Нормативни оквир за слободу изражавања на интернету”, представљен је основни национални и међународни правни оквир, релевантан за Републику Србију, који регулише слободу изражавања али и санкционише говор мржње. Посебна пажња посвећена је нормативном оквиру који се односи на комуникацију путем интернета и њен однос према нормативном оквиру за говор мржње у традиционалним медијима. Као посебно значајан инструмент за регулацију говора мржње препозната је саморегулација медија и медијских посредника и истакнуте могућности и тенденције за даље усавршавање оваквих механизма.

У петом поглављу, “Говор мржње у новом технолошком окружењу”, анализирани су специфичности интернет комуникације и предности и ограничења која таква комуникација има када је слобода изражавања у питању. Анализирани су потенцијални утицај који технологија има на повећавање говора мржње у комуницирању путем интернета, као и могућности за контролу и регулацију путем нових технологија. Са посебним освртом на фундаментално промењене комуникационе праксе у савременом друштву, објашњене су карактеристике нових медија које су од кључног значаја за ширење говора мржње, као што су конвергентност, мобилност, инстантност и интерактивност.

Шесто поглавље, “Друштвени и културни контекст и ефекти говора мржње на интернету”, указује на значај контекста и културних специфичности за настанак и ширење говора мржње. У том смислу, анализирају се актери и сам садржај порука које се могу окарактерисати као говор мржње, као и друштвено препознавање таквих порука. Из другог угла анализирају се ефекти које говор мржње има на појединце, али пре свега на припаднике мањинских група као најчешћу мету говора мржње. У ширем контексту посматра се и ефекат који ширење говора мржње може да има на урушавање самих демократских тековина и успостављених друштвених односа. У анализи говора мржње у

интернет комуникацији у Србији, анализирани су и емпиријски подаци о активностима Савету за штампу и поднетим пријавама против интернет медијских садржаја који садрже говор мржње. Увидом у те податке као и упоредном анализом сличних података из Европске Уније, утврђене су специфичности говора мржње карактеристичне за Србију, посебно када су у питању групе које су најчешће мете говора мржње. Анализом пријављених садржаја, утврђени су главни актери, облици говора мржње, врсте медијских садржаја као и карактеристике говора мржње који таргетирају одређене мањинске групе.

У последњем делу дисертације износе се закључна запажања и сумирају главни налази. Утврђује се улога коју говор мржње има у интернет комуникацији и значај који има на формирање јавне сфере, партиципацију мањина, реафирмацију идентитета и јачање доминантног дискурса. У том смислу објашњен је и утицај који говор мржње има на шире друштвене односе, а посебно на јачање стереотипа и подстицање дискриминације те на тај начин негативан утицај и на демократски уређено друштво. Поред тога, у овом делу рада се указује на новоотворена питања која су се током израде дисертације појавила као релевантна и као таква могу бити подстицајна за будућа научна истраживања овог феномена. Посебно је истакнута потреба да се настави свеобухватна анализа овог феномена како би се боље схватио обим и реалан утицај оваквог вида комуницирања на јавну комуникацију као и целокупне међуљудске односе.

5. Остварени резултати и научни допринос

Докторска дисертација Предрага Николића спада у групу малобројних домаћих академских истраживања у области комуникологије, медијских студија и политичких наука која се баве феноменом говора мржње у интернет комуникацији у Србији. Имајући у виду вишегодишњу глобалну дебату око проблема говора мржње и слободе изражавања, дисертација даје значајан допринос његовом прецизнијем дефинисању и објашњењу у домаћој академској и стручној литератури. Такође, уважавајући друштвени и културни контекст, даје свеобухватан и критички преглед постојеће регулативне праксе и добру основу за процену ефикасности и ефективности постојеће регулативе у Србији.

Дисертација даје одмерен одговор на једно од главних питања у овој области о неопходном утврђивању границе између рестрикције говора мржње и опасности од угрожавања принципа слободе изражавања. На основу емпиријских увида на примеру Србије истражена је ефикасност постојећих механизма за сузбијање говора мржње и утврђени су потенцијални модели за унапређивање те ефикасности. Имајући у виду да су нови медији отворили широко поље глобалног демократског комуницирања, настали су и нови изазови за контролу и регулацију негативних аспеката комуникације, па је ова дисертација један од првих теоријских покушаја да се они идентификују и објасне кад је реч о говору мржње. И поред већ постојећих законских решења, као и бројних механизма за саморегулацију неприкладних садржаја на интернету, европске политике у овој области се још увек преиспитују и трагају за најефикаснијим моделима за борбу против ове врсте говора који истовремено неће угрожавати слободу изражавања. Значајан научни допринос овог истраживања је и у томе што је осветлило различите димензије проблема, систематизовало постојећа отворена питања и теоријске дилеме и упутило на тенденције у настојањима да се ова област уреди у новом медијском окружењу.

Посебан научни и друштвени допринос ове дисертације су резултати анализе главних актера говора мржње у Србији, анализе дискурса и конкретних садржаја и порука које се дистрибуирају путем интернета. Ово је један од пионирских радова у којима се анализира и документује значај и ефекти говора мржње у јавном говору и јавном животу у савременој Србији. Емпиријски налази овог истраживања дају увид у елементарне тенденције ширења говора мржње од стране медија у Србији који своје садржаје објављују на интернету и стварају основу за компарацију са сличним истраживањима у свету која се и у теоријској и у методолошкој равни баве истим проблемима. Посебан значај ове дисертације је у томе што је скренула пажњу на улогу говора мржње у процесу партиципације као кључном елементу функционисања демократског друштва. У том смислу део рада о интернет партиципацији припада актуелном истраживачком настојању, да се у условима савремених демократија разуме и објасни парадоксална појава све веће доступности а све већег одсуства партиципације грађана у јавном животу и политичким процесима.

У ширем смислу, ова дисертација је веома значајан допринос у идентификовању и разумевању важних актуелних проблема у комуницирању путем нових медија у Србији, и добар показатељ релевантности домаћих истраживања у светлу актуелних глобалних дебата о слободи изражавања и говору мржње у интернет комуникацији.

6. Закључак

Комисија оцењује да је докторска дисертација Предрага Николића *Говор мржње у интернет комуникацији у Србији* оригинално и самостално научно дело које значајно доприноси разумевању веома актуелног, релевантног и комплексног феномена говора мржње у интернет комуникацији из комуниколошке, технолошке, нормативне и социолошке перспективе.

Реч је о изузетно провокативној теми и теоријски веома добро утемељеном раду који кореспондира са новим истраживачким тенденцијама у област студија нових медија, комуникације и партиципације. Предраг Николић је показао способност да овако сложеном феномену приступи интердисциплинарно, да теоријско разматрање заснује на богатој литератури и разноврсној грађи, да спроведе самостално емпиријско истраживање, и да аналитички уобличи налазе који и теоријски и методолошки обогаћују знање о процесу комуникације у дигиталном окружењу.

Комисија предлаже Наставно-научном већу Факултета политичких наука да прихвати поднети реферат и докторску дисертацију магистра Предрага Николића под називом *Говор мржње у интернет комуникацији у Србији* као подобну за јавну одбрану и да упути одговарајући предлог надлежном телу Универзитета у Београду на даљу процедуру.

Комисија

Проф. др Дејан Миленковић, педовни професор
Универзитет у Београду- Факултет политичких наука

Проф. др Драган Попадић, редовни професор
Универзитет у Београду- Филозофски факултет

Проф. др Сњежана Миливојевић, редовна професорка
менторка
Универзитет у Београду- Факултет политичких наука

У Београду,
20.јули 2018.